

Streszczenie popularnonaukowe

Fenomen poza- i nieformalnych aktywności edukacyjnych w Polsce powiązany jest z transformacją systemową. Wraz z demokratyzacją kraju i możliwościami tworzenia organizacji społecznych, od początku lat dziewięćdziesiątych pojawiły się podmioty obywatelskie (stowarzyszenia, fundacje, grupy nieformalne), które uczyniły edukację swoim głównym przedmiotem działania. Często uzupełniając treści, które nie były obecne w programach szkolnych z różnych względów (np. celowe pominięcia, polityczne naciski). Dzięki działaniom edukujących podmiotów trzeciego sektora i grup nieformalnych pojawiły się lub zostały poszerzone takie kategorie jak np.: edukacja na rzecz społeczeństwa obywatelskiego i praw człowieka; edukacja między- i wielokulturowa; edukacja na rzecz inkluzji społecznej grup zagrożonych marginalizacją i ekskluzją; edukacja globalna i rozwojowa; edukacja międzyreligijna; edukacja seksualna oraz edukacja antydyskryminacyjna. Inicjowane działania edukacyjne były osadzone w progresywnych dyskursach edukacyjnych.

Celem naukowym projektu jest opis i wyjaśnienie fenomenu „Żywej Biblioteki” w Polsce na podstawie wyników badań przeprowadzonych w trzech grupach.: (I) liderów ruchu, (II) organizatorów wydarzeń i (III) osób współtworzących bibliotekę, czyli „Żywych Książek”.

„Żywa Biblioteka” jest stosunkowo nowym zjawiskiem edukacyjnym. Powstała w Danii w 2000 roku i obecnie realizowana jest w ponad 80 krajach świata. W Polsce obecna jest od 2007 r., z inicjatywy pracowniczek i wolontariuszy związanych z organizacjami pozarządowymi. W 2019 roku Żywe Biblioteki odbyły się w ponad pięćdziesięciu polskich miejscowościach. Żywe Biblioteki często odbywają się w miejscach publicznych: bibliotekach, szkołach, na uczelniach, w muzeach, w parkach. Towarzyszą również wydarzeniom kulturalnym i naukowym (np. Zjazdowi Socjologicznemu w 2019 roku), odbywają się w miejscach pracy (np. IBM Polska, Credit Agricole Polska, Google Polska). Miejsca wybierane na organizację Żywej Biblioteki ze względu na swój publiczny charakter stwarzają pole do andragogicznej refleksji nad edukacyjnymi wątkami skrzyżowanych w tej przestrzeni ludzkich biografii, doświadczeń, relacji, różnorodności, które przecinając się w tych miejscach pozwalają je na nowo organizować i wypełniać wiedzą, być może nawet stworzyć chwilowe wspólnoty.

Wobec rosnącej popularności metody, od 2014 roku powstała sieć Żywa Biblioteka Polska, która zrzesza grupy nieformalne i stowarzyszenia, które organizują lokalnie Żywe Biblioteki.

Żywa Biblioteka jako metoda polega na stworzeniu edukacyjnej przestrzeni spotkania i dialogu, w którym szczególną rolę odgrywają przedstawiciele grup narażonych na zetknięcie ze stereotypami, uprzedzeniami, dyskryminacją, marginalizacją i wykluczeniem. Osoby te pełnią rolę Żywych Książek - opowiadają swoje historie, dzielą się swoim doświadczeniem. Żywe Książki pochodzą z bardzo różnych środowisk mają zróżnicowany status społeczny, wyznanie, zawód, odcień koloru skóry, orientację seksualną, status materialny, wykształcenie, sprawność, stan zdrowia, wiek, poglądy, wygląd. Łączy ich wspólny cel: edukacja na rzecz akceptacji wobec inności poprzez przekazanie swojego doświadczenia.

Dotychczasowy stan wiedzy pozwala na ulokowanie projektu w pedagogice, w trzech perspektywach: andragogicznej, edukacji alternatywnej i pedagogiki krytycznej.

Planowane badania osadzone są w strategii jakościowej. W ramach badań zaplanowano: wywiady, wizyty studyjne połączone z obserwacją uczestniczącą oraz analizę dokumentów. Kluczowe kwestie badawcze dotyczą: poznania metody Żywa Biblioteka i opisu funkcjonowania sieci edukacyjnej Żywa Biblioteka Polska; zidentyfikowania i zrozumienia biograficznych i społecznych potrzeb oraz mechanizmów tworzenia przestrzeni edukacyjnych Żywej Biblioteki; analizy katalogów Żywych Książek jako swoistej mapy stereotypów, wykluczeń, dyskryminacji, z którymi mierzą się czytelnicy oraz zmian jakie zachodzą w tych katalogach od 2007 roku.

Dotychczas nie prowadzono badań nad fenomenem Żywej Biblioteki. Nie powstała również publikacja poświęcona tej metodzie.